

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת: 19:16

יציאת השבת: 20:17

שבת קודש

נשא

מפטירים:

"וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצִּרְעָה"

(שופטים פרק יג' פסוק ב')

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

סיכום נהלכות ברכת שהחיינו עפ"י שו"ע – סימן רכג' ופוסקים

הקדמה

בגמרא במסכת עירובין מ: ניתן ללמוד שברכת שהחיינו על מועדים הבאים מזמן לזמן היא חובה, וברכת שהחיינו על פרי חדש היא רשות. בירושלמי (פרק עשרה יוחסין) הובא: "ישמעו עניים ושמחו" אמר רבי בון עתיד אדם ליתן דין על מה שראתה עינו מני מגדים ולא אכל. מכאן מבואר שמצווה לאכול פירות חדשים ולברך עליהם שהחיינו, שבזה מראים אנו שחביבה עלינו בריאתו של הקב"ה. עיקר תקנת ברכת שהחיינו על פירות וירקות היא על הראיה, כפי שהובא בערוכין מ: "אנא אקרא חדתא נמי אמינא זמן" וכתב רש"י שאני רואה דלעת חדשה משנה לשנה אמינא זמן. וכן כן פסק הרמב"ם בפרק י' מהלכות ברכות "הרואה פרי המתחדש משנה לשנה..." וכן פסק בשו"ע בסימן רכה-ג' "הרואה פרי חדש המתחדש משנה לשנה..." אולם הרא"ש כתב שמנהג הוא שלא לברך עד שעת האכילה, וכך נוהגים היום. האחרונים נתנו נימוק לכך שעיקר הטעם לברכת שהחיינו הוא השמחה שזכינו להגיע לזמן החדש. בדורות הראשונים שהיו תמימי דרך שמחו בראיית פרי חדש, ונתנו בלבם תודה לה' על טובו וחסדו לכל העולם, לכן היו יכולים לברך על הראייה, אך היום שאין השמחה עד שעת הנאת הגוף אין אנו מברכים שהחיינו אלא משלב האכילה. במסכת ברכות נד. הובא שעל קניית בגד חדש מברכים שהחיינו, והמנהג לברך בשעת הלבישה.

ברכת שהחיינו על מצוות וימים טובים

א. על ימים טובים ומועדים הבאים מזמן לזמן מברכים שהחיינו.
ב. בימים טובים בהם מדליקים נרות, מנהג רוב הספרדים שהנשים לא מברכות שהחיינו על הדלקת הנרות, ומנהג נשות האשכנזים לברך שהחיינו על ההדלקה ומנהג יהודי תימן הבלאדים לא לברך כלל.
ג. מצווה הבאה מזמן לזמן כגון תקיעת שופר, הדלקת נרות חנוכה, קריאת המגילה וכדומה, מברכים שהחיינו.
ד. מצווה שאינה באה מזמן לזמן, כגון אשה המדליקה בפעם הראשונה נרות שבת, כלה הטובלת בפעם הראשונה, נער המניח תפילין בפעם הראשונה, וכדומה, לדעת האשכנזים יש לברך על כך שהחיינו, ולדעת הספרדים אין מברכים עליה שהחיינו.

ברכת שהחיינו על פרי או בגד חדש

ה. אדם האוכל פרי חדש המתחדש מזמן לזמן, מברך לפני אכילתו שהחיינו. ומצווה לאכול מעט מכל פרי חדש המתחדש משנה לשנה, כדי להראות את החיבה לבריאת הקב"ה.
ו. מי שיועד שלא יקנה מהפרי החדש כגון שאזל, ורואה את הפרי אצל חבירו, מברך עליו שהחיינו, לפי התקנה המקורית.
ז. חובת הברכה היא גם על ירקות חדשים המתחדשים משנה לשנה.
ח. אם יש לפניו שני מיני פירות חדשים מברך על אחד ופותר את השני.
ט. אורח שהביאו לו פרי חדש וברך עליו, ולאחר מכן הביאו לו עוד פרי חדש, צריך לחזור ולברך.
י. המנהג לברך שהחיינו על פירות חדשים אפילו מאילנות המורכבים מין בשאינו מינו.
יא. מי שאכל מפרי חדש ולא בירך, שוב לא יכול לברך עליו באותה שנה, ויכול לברך על פרי אחר ולכוון לפטור אותו.
יב. יש לברך שהחיינו על אכילת "סאברס", ככל פרי חדש, אף שלעיתים הוא נמצא על העץ כל השנה.
יג. מי שבירך שהחיינו על מצוות נטילת לולב בסוכות, אם אחרי כן אוכל ריבה העשויה מאתרוג, אינו חוזר לברך שהחיינו.
יד. האוכל מאכל מסוים פעם ראשונה בחייו, כגון אדם צמחוני המחליט להתחיל לאכול בשר, לא יברך על הפעם הראשונה שאוכל.
טו. פרי או ירק שאינו מתחדש משנה לשנה, אין לברך עליו שהחיינו, ויש הנוהגים לברך אם הפרי מתחדש כל חצי שנה.

ברכת שהחיינו על בית חדש, כלים חדשים

ברכת שהחיינו על בית חדש, שנויה במחלוקת הפוסקים. לפי דעת הר"ף, הרמב"ם והרא"ש, יש לברך עליהם שהחיינו וכן דעת השו"ע בסימן רכג-ג'. אולם מדברי רב שרירא גאון נראה, שאין לברך עליהם שהחיינו משום שאינם מתחדשים מזמן לזמן. הרשב"א כתב כי המנהג לא לברך שהחיינו על בית חדש, וכן כתב הבן איש חי (פרשת ראה). נראה כי המחלוקת בעניין זה תהיה גם על קניית כלים חדשים, תכשיטים, הנושא אשה וכדומה. לכן בנושאים שלהלן, אף שהרוצה לברך שהחיינו בהם רשאי ואין למחות בידו, טוב שיקנה ופרי חדש או בגד חדש ובברכת שהחיינו על הפרי או הבגד יכוון לפטור גם את הדבר הנוסף.

חנוכת בית חדש.

כלים חדשים כגון: מכונית רהיט, מקרר, תכשיט חדש וכדומה.

הערה: יש לציין כי בכלים חדשים לדעת השו"ע אם יש הנאה לו ולאחרים יברך הטוב והמטיב.

ספרי קודש חדשים, ספר תורה חדש.

אדם שעלה לגדולה או קיבל מנוי חשוב.

הנושא אשה

מי שזכה להדפיס את ספרו או חידושי תורה.

סיום מלאכה חשובה ובהיקף גדול.

טז. לידת בן ואשתו יצאה בשלום מהלידה לדעת מרן השו"ע מברך הטוב והמטיב. היום המנהג לברך שהחיינו בברכות המילה ולכוון לפטור גם את הלידה. לידת בת כשהאב רואה אותה בפעם הראשונה מברך שהחיינו יז. כסעודה שעושה אדם שהגיע לגיל שישים מברך שהחיינו, על פי מה שהובא במסכת מועד קטן כח. כתב על כך הבן איש חי, מי שהגיע לגיל שישים או שבעים נכון שילבש בגד חדש יברך שהחיינו ויכוון לפטור שנותיו, ויש העושים סעודה.

יח. מי שלא ראה את אביו או רבו או חבירו או קרובו החביבים עליו במשך שלושים יום או יותר ושמח בראייתם, כשהוא רואה אותם מברך שהחיינו, ומברכים זאת אפילו אם היה עמו בקשר מכתבים או טלפוני.

זמנים מיוחדים לגבי ברכת שהחיינו

ימי בין המיצרים הם ימי אבל וצער לישראל, לכן אין לברך בהם שהחיינו. מגבלה זו חלה רק לגבי ימי בין המיצרים, ואינה מתייחסת לימי ספירת העומר, שבמקורם היו ימי שמחה, כפי שכתבו הרמב"ן ועוד.

יט. בימי ספירת העומר: יש נוהגים להימנע מלבישת בגד חדש שצריך לברך עליו שהחיינו, ויש נוהגים לברך. אף שלכתחילה טוב להחמיר בזה, אין להחמיר בזה במקום צורך, כגון בשמחת בר מצווה, ברית מילה וכדומה, אמנם גם במקרים אלו טוב ללובשם בשבתות. ואין להימנע מאכילת פרי חדש בימי הספירה, ואף מי שנהג להחמיר בזה טוב שיתיר את מנהגו.

כ. ימי בין המיצרים: עד ר"ח אב המנהג להימנע מלבישת בגד חדש, או אכילת פרי חדש שצריכים לברך עליהם שהחיינו, ויש נוהגים להקל ללובשם או לאוכלם בשבתות.

כא. מ"ח אב עד מוצאי ט' באב אין ללובש בגד חדש או לאכול פרי חדש שצריכים לברך עליהם שהחיינו, אפילו בשבת. מי שטעה וברך ברכת הנהנין אפילו בין ר"ח אב לט' באב, יברך שהחיינו. כמו כן מותר לברך שהחיינו על פרי שלא תהיה אפשרות לאכול ממנו אחרי ט' באב.

אמרי בינה – מאמרי זו"ל בשבוע המידות הטובות

וייזהר אדם מאוד שלא לזכור את חבירו שעשה לו דבר רע, ועל זה נאמר (ויקרא יט יח): "ולא תטור", אלא ישכח מלבו כל שנאה. ואם הוא הרע לחבירו, יזכור כדי שיתקן מה שעשה לו. ואם שמע דברים בטלים לא יזכרם, אך יהיה כנפה הקולטת את הסולת ומוציאה את הקמח, אבל לא כמשמרת שקולטת את השמרים ומוציאה את היין (על פי אורחות צדיקים - שער הזכירה)

יביא את עצמו

"ביום מלאות ימי נזרו יביא אתו אל פתח אוהל מועד" (פרק ו' – ג') מפרש רש"י – יביא את עצמו.

למה באמת נאמרה לשון כזו, שיביא את עצמו בזמן שהוא בא מעצמו? ברם הלוא טיבה של הנזירות הוא בעיקר כעין רפואה לאדם, שיוכל להגביל את עצמו מתאוות ומותרות ויוכל לכבוש את אנוכיותו.

אם הנזירות חינכה את האדם שיהא מסוגל לראות את ענייניו הוא מאותה נקודת ראות ממנה הוא רואה את עניני הזולת, מבלי שיהיה משוחד כל עיקר מנטיותיו האנוכיות אזי הושגה מטרת הנזירות וכבר יכול הוא לחדול מלצער את עצמו.

לפיכך אומר הכתוב כי בזמן אשר "יביא אותו" שיביא את עצמו ממש כאילו היה מביא אדם אחר, מבלי שתהא בו נטייה כלשהי לעצמו יותר מאשר לאחרים, כי אז סימן הוא זה ש"מלאות ימי נזרו" שכבר נגמרה נזירותו לאחר שהשיגה את תכליתה הרצויה. (משך חוכמה)

תשוקות ומאווים

"וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש" (פרק ה'–ב') – הדא הוא דכתבי: הגו סיגים מכסף ויצא לצורך כלי.

אדם נברא עם תשוקות ומאווים, על מנת שינצל אותם לצורך עניינים רוחניים יותר גבוהים, שיהא משתוקק אל הקדושה ואל אהבת ה', כפי שאמר דוד המלך: "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי" (תהילים פרק סג-ב), "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'" (תהילים פד-ג), "נגדך כל תאוותי" (תהילים פרק לח-ז) – אלא שמתערבים הכוחות הגשמיים ומושכים את תשוקותיו ומאוויו של האדם כלפי מטה, לענייני העולם השפל.

לפיכך, עיקר עבודתו של האדם מישראל הוא, לטהר את התשוקות הללו מכל פסולת – "הגו סיגים מכסף" – להגות את הפסולת והסיגים מן הכסף ("כסף" – "מלשון "נכסוף נכספתי"), לשלח מתוך מחנהו העצמי, היינו מן האברים וכוחות הגוף, כל טומאה, צרעת וזוהמה, כי אז "ויצא לצורך כלי" – חוזר ויוצא האדם מצורף ומזוקק ללא כל פגם. (אבני אזל)

כה תברכו

"דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל" (פרק ו', כ"ג) על פסוקי ברכת הכהנים שבפרשת "נשא" כותב רבי יצחק אברבנאל: כבר הזכירו העוסקים בתורת המדינה שהמדינה תתחלק בכלל לשלושה חלקים בבני-אדם:

- ☒ עובדי האדמה ובעלי האומנויות.
- ☒ המתבודדים והמעיינים (בחכמות, במשפטים ובתפילות).
- ☒ אנשי המלחמה וגיבורי הארץ ("אנשי חיל")

ברכת הכהנים היא על שלושתם היות והקיבוץ המדיני מתחלק אליהם. **כנגד "העובדים"** – אמר "יברכך ה' וישמרך" – שישלח ברכה בכל מעשה ידיכם וישמרכם מכל נזק.

כנגד "המעיינים" – אמר "יאר ה' פניו אליך ויחנך"
כנגד "אנשי המלחמה" – אמר "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" – ולא מלחמה להיכשל בה.

שמירת הלשון

(על פי חפץ חיים השיעור היומי)

מצב נפוץ הוא, במיוחד בקרב מורים לילדים בגיל הרך, שילד מגלה למורה סוד משפחתי שהוריו בודאי אינם רוצים שאיש ישמע עליו.

בשום פנים ואופן לא הותר למורה להאמין לדברים אלו, אם יש בהם דברי גנאי או כאשר פרסומם עלול להזיק למשפחה. ברור שאסור למורה לספר לאחרים מה שסיפר לו הילד.

יתרה מזו, סיפור הדברים ששמע מפי הילד להוריו עלול להיות רכילות מכיוון שיש בכך כדי להעכיר את היחסים בינם לבין בנם, או אונאת דברים, גרימת נזק באמצעות אמירת הדברים.

במצבים מסוימים יהיה זה ראוי שהמורה ידבר עם ההורים כך שיוכלו להזהיר את ילדם שלא לחזור על הדברים ולא לשוב ולספרם.

אבל, אם הילד מזכיר משהו שיש בו כדי להזיק, יתכן שתדרש התערבותו של המורה. הדבר נכון במיוחד כשהמידע נוגע להתעללות.

שאלה:

מהו המקור למצוות טבילת כלים, האם המצווה מהתורה או מדרבנן והאם מותר לאכול בכלים שלא הוטבלו בדרך עראי?

תשובה:

במסכת עבודה זרה עה: מבואר, שישראל שקונה מגוי כלי סעודה חדשים, בין של מתכות ובין של זכוכית, צריך להטבילם במקווה כשר, וסמכו על המקרא בפרשת כלי מדין, כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא, מים שהנדה טובלת בהם, שיש בהם ארבעים סאה.

בירושלמי עבודה זרה נתנו טעם לזה, לפי שיצאו מטומאת הגויים ונכנסו לקדושת ישראל. ולכן אפילו הם כלים חדשים שלא השתמש בהם הגוי מעולם, טעונים טבילה.

נחלקו הפוסקים אם חיוב טבילה בכלי מתכות אלו מן התורה, או רק מדרבנן, והפסוק אינו אלא אסמכתא בעלמא.

דעת רבינו תם בתוספות יומא עח. טבילה זו מן התורה. וכן כתב הרשב"א בתורת הבית הארוך קכה: ועוד פוסקים.

מדברי הרמב"ם נראה שסובר שטבילת כלים מדרבנן, וכמו שכתב בספר הבתים, שהובא בתחלת ספר מעשה רוקח. וכן כתבו המאירי והר"ן והריטב"א בדעת הרמב"ם.

הרמב"ן בפירושו על התורה פרשת מטות כתב - ולבי מהרהר שחיוב טבילה זו מדבריהם, והמקרא עשה אותו אסמכתא בעלמא.

בשו"ת הרדב"ז סימן לד' כתב, שרוב הפוסקים סוברים שטבילת כלים מדרבנן.

מכל מקום כלי זכוכית לכל הדעות אין חיוב טבילתם אלא מדרבנן, וכמו שכתב בספר האשכול חלק ג' והפרי חדש יורה דעה סימן קכ' וכן כתבו עוד הרבה אחרונים.

מדברי הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות ז'–ג' מוכח, שכל עוד לא הטבילו את הכלים אסור לאכול ולשתות בהם. וכן כתב בפירוש בספר תשב"ץ סימן שכו'. והטור ביורה דעה סימן קכ'. וכתב הרמ"א בהגה שם סעיף ח', שאסור לאכול ולשתות בכלים שלא הוטבלו אפילו בדרך עראי. ומכל מקום אם עבר והשתמש בהם ללא טבילה אין המאכל נאסר, כמבואר בירושלמי עבודה זרה פרק ה' הלכה ט"ו. וכן כתבו התוספות והרא"ש עבודה זרה עה: וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א והר"ן שם.

כתב הישועות יעקב סימן קכ' – סק"א, שהאיסור להשתמש בכלי סעודה שלא הוטבלו הוא מדרבנן. ואפילו לדעת האומרים שטבילת כלי מתכות מהתורה, מכל מקום מותר מהתורה להשתמש בהם עד שיזדמן לו מקווה כשר ויטבילם ומדברי סופרים אסור להשתמש בהם אפילו בדרך עראי עד שיטבילם. וכן כתב המשנה ברורה בביאור הלכה סימן שכ"ג סעיף ז'.

ואף על פי שמדברי החתם סופר חלק יורה דעה סימן קל"ד, בשם הגאון בעל מחצית השקל, מוכח שסובר שבכלי מתכות יש איסור מן התורה להשתמש בהם, להלכה נראה שאינו אסור אלא מדרבנן, משום ספק ספיקא, שמא הלכה כדברי האומרים שטבילת כלי מתכות מדרבנן, ואם תמצא לומר שהלכה כמאן דאמר שהיא מן התורה, שמא האיסור להשתמש בהם לפני הטבילה אינו אלא מדרבנן.

סיכום:

המקור המובא בתלמוד במסכת עבודה זרה למצוות טבילת כלים הוא מהתורה בפרשת כלי מדין. אולם נחלקו בזה הפוסקים האם המדובר בלימוד ממש וזו מצווה מהתורה, או שהוא הלימוד הוא אסמכתא לתקנת חכמים.

אומנם מדרבנן אסור לאכול בכלים לפני שהוטבלו, אולם המאכל שהיה בהם לא נאסר. (מבוסס על שו"ת יחוה דעת חלק ד סימן מד)

גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל

רבי מאיר מארים – "נִיר עַל יְרוּשְׁלָמִי" – רבי מאיר נחשב לעילוי וגדול בתורה וכבר כשהיה כבן ט"ו כבר היה רב במייטישט ומשנת ה – תרי"ז היה רב בקוברין. למד בצוותא עם רבי זלמן סנדר שפירא.

מיחידי הסגולה שאזרו עוז בנפשם לצלול במעמקי התלמוד הירושלמי. כפי שמתאר המחבר בהקדמתו: "ירושלים הרים סביב לה, הרים גבוהים ותלולים, מצירי סלעים ברמיזות לשונותיה הקצרות בשיבוש וחילוף גרסותיה.... כי לא באתי רק להניר ניר לשדד שמיר ושית אשר באדמת הירושלמי...". רבי מאיר היה שונא בצע ומסתפק במועט ובעל ענווה. גר בדירה דלה בת שני חדרים בלבד ובלתי מרוהטת ביותר. ר' מאיר נלב"ע בשנת ה - תרלה'.